

اهداف آموزشی

- ◀ امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه:
- ◀ حمایت از خودمراقبتی را تعریف کنند.
- ◀ با آیین نامه مقررات بهداشتی آرامستان‌ها آشنا شوند.
- ◀ شرایط غسلخانه بهداشتی را شرح دهند.

بهورزان و نظارت بهداشتی بر غسلخانه‌ها و آرامستان‌ها

مقدمه

با توجه به رشد و افزایش جمعیت شهری و روستایی و همچنین وسعت شهرها و روستاها نیاز به محل مناسب برای کفن و دفن اموات است. در این زمینه باید به مشکلاتی همچون کمبود فضا، حمل و نقل، ترافیک و... نیز توجه داشت و در ساخت آرامستان‌های شهری و روستایی همه جوانب را در نظر گرفت. مسایلی مانند تعمیر و نگهداری تجهیزات و ساختمان‌ها، مسایل فنی، زیرساخت‌های عمرانی، تأسیسات مورد نیاز، توسعه عمومی شهر و روستا و... از جمله نکاتی هستند که در احداث آرامستان باید به آن‌ها توجه ویژه کرد. در مکان‌یابی و موقعیت‌سنجی یک آرامستان باید به نکات بیولوژیکی، زیست محیطی، امنیت اجتماعی، مسایل فرهنگی و مذهبی و... نیز اهمیت داد.

ویژگی‌های خاص اماکن عمومی

تأکید بر بهداشت اماکن عمومی تفریحگاه‌ها، زیارتگاه‌ها، مساجد و آرامستان‌ها، به خاطر حفظ و تأمین سلامت افرادی است که به این اماکن مراجعه می‌کنند. لازم است که متصدیان و اداره‌کنندگان این اماکن در رعایت اصول و موازین بهداشتی کوشا بوده و در این زمینه کوتاهی نکنند. رعایت نکردن اصول

ترتیب نویسندگان از راست به چپ

◀ الهه رضای نظرزاده

مربی مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی دزفول

◀ فرید حسامی

مربی مرکز آموزش بهورزی مبارکه
دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

بهداشت در این اماکن می‌تواند مشکلات فراوانی ایجاد کند و کانون‌هایی جهت انتقال و انتشار بیماری‌های مسری باشد. اصول کلی بهداشت محیط از قبیل: تهیه و تأمین آب آشامیدنی سالم و دفع صحیح فاضلاب و زباله و مواد زاید، حرارت و رطوبت، نور، تهویه، مبارزه با حشرات و جوندگان، تقریباً در همه اماکن عمومی و تفریحگاه‌ها و زیارتگاه‌ها یکسان است. سایر مسایل بهداشتی هر یک بستگی به نوع کار و فعالیت در آن‌ها دارد که نظارت بر اجرای این مصوبات و دستورالعمل‌ها در شهر برعهده کارشناسان بهداشت محیط شهری و در روستا برعهده کارشناسان بهداشت محیط روستایی و بهروزان عزیز است.

آیین‌نامه مقررات بهداشتی آرامستان‌ها

این آیین‌نامه در راستای بند ۲ ماده یک قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی مصوب سال ۱۳۶۷ و آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب سال ۱۳۷۱ هیأت وزیران و اجرای تبصره ۳ قانون اصلاح ماده ۱۳ قانون موادخوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی مصوب آذر ماه ۱۳۷۹ و بند ۱۳ ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها مصوب سال ۱۳۳۴ با عنوان آیین‌نامه مقررات بهداشتی آرامستان‌ها به شرح زیر تهیه شد:

الف: مکان، موقعیت و مساحت آرامستان

◀ فاصله آرامستان تا محدوده شهر کمتر از ۱۰ کیلومتر نباشد و در روستا خارج از بافت روستا و به فاصله حداقل هزار متر باشد.
◀ آرامستان نباید در اراضی سیل‌گیر، رانشی یا در مجاورت مراکز آموزشی و تربیتی، مراکز صنعتی و تولید مواد غذایی و همچنین در بالا دست منابع آب سطحی (رودخانه، چشمه، قنات) و فاصله کمتر از ۲۰۰ متر از آن‌ها ساخته شود.

ب: شرایط عمومی و ملزومات آرامستان

◀ آرامستان باید غسلخانه، سردخانه، نمازخانه و سرویس بهداشتی مناسب داشته باشد. مساحت آرامستان با در نظر گرفتن حداقل ۲ مترمربع برای هرمتوفی و برای ۳۰ سال انتخاب شود.
◀ وجود سرویس بهداشتی به تعداد کافی و به صورت، زنانه و مردانه الزامی است.
◀ وجود سطل زباله در داخل سرویس بهداشتی و نصب سیستم صابون مایع یا مواد شوینده و تمیزکننده الزامی است.
◀ عرضه و فروش هرگونه موادخوردنی و آشامیدنی به شکل دوره گردی در آرامستان و اطراف آن ممنوع است.

ج: حمل و نقل متوفی

◀ برای جابه‌جایی متوفی باید از برانکار یا تابوت به شرطی که باعث انتقال آلودگی به تشییع‌کنندگان نشود استفاده شود. دسته برانکار یا تابوت از جنس فلزی مقاوم، مجهز به روکش شست‌وشو و کف آن از جنس مقاوم، قابل شست‌وشو و ضدعفونی و غیرقابل نفوذ در مقابل آب و ترشحات بدن از قبیل خونابه باشد.

◀ برانکار و تابوت مورد استفاده برای جابه‌جایی متوفی باید پس از هر بار استفاده شست‌وشو و گندزدایی شود و برانکار مورد استفاده به هیچ‌عنوان نباید برای جابه‌جایی افراد بیمار یا مصدوم استفاده شود.

◀ در همه موارد جابه‌جایی، غسل و دفن متوفی استفاده از لباس کار یک تکه (بیلرسوت) غیرقابل نفوذ با زواید کم (مثل جیب)، ماسک، پیش‌بند ضدآب و نیم‌چکمه غیرقابل نفوذ الزامی است. حمل متوفی به طور منحصر باید با خودروی ویژه حمل مردگان و دارای شرایط لازم انجام شود.

◀ محل و وسیله‌ای که با فرد متوفی در تماس بوده باید گندزدایی شود. (مواد گندزدا: هیپوکلریت کلسیم ۱۰۰ پی‌پی‌ام، هیپوکلریت سدیم ۵/۰ درصد، فرمالین ۱۰ درصد، هالامید ۱۰ گرم در لیتر).

◀ در صورتی که فرد بر اثر بیماری‌های عفونی واگیر فوت شده باشد، ابتدا با پارچه‌کنانی دو لایه و آغشته به ماده‌گندزداي مجاز پیچیده شود و سپس به وسیله نایلون با استفاده از برچسب بسته‌بندی و دفن شود.

◀ در صورتی که متوفی در اثر ابتلا به عفونت‌های رودهای مثل اسهال خونی، وبا، تیفوئید و پاراتیفوئید مرده باشد، توزیع موادخوردنی، آشامیدنی در مراسم خاکسپاری ممنوع است.
◀ همه وسایل فردی یکبار مصرف باید به روش بهداشتی دفع شود.

◀ لباس کار و وسایل حفاظت فردی قابل شست‌وشو پس از هر بار عملیات باید شست‌وشو و گندزدایی شوند.

در صورتی که متوفی در اثر بیماری‌های عفونت‌های عصبی‌هاری و «کروتزفلد‌جاکوب» (CJD) یا همان «جنون گاوی» و تب خونریزی‌دهنده ویروسی مرده باشد، نباید جسد شست‌وشو شود.

شرایط غسلخانه بهداشتی

◀ غسلخانه باید تعداد کافی اتاق یا سالن برای نگهداری متوفی قبل از غسل و اتاق‌های مخصوص شست‌وشو و غسل که مجهز به آب سرد و گرم با فشارکافی و شیلنگ باشد و سرویس بهداشتی ویژه کارگران غسلخانه به تفکیک زنانه و

در گفت و گو با مریم تقوی مدیرمؤسسه فرهنگی دارالاکرام شعبه مشهد توانمندسازی کودک امروز، تولد انسانی توانا و خوشبخت برای فردای جامعه

مؤسسه دارالاکرام حضرت ابوالفضل العباس(ع) از سال ۱۳۸۰ در زمینه حمایت از تحصیل دانش آموزان بدون سرپرست فعالیت می‌کند. مدیریت و کارکنان این مؤسسه به منظور حرکت در مسیر تعالی، ارزش‌آفرینی در ارائه خدمات به اقشار مورد حمایت، افزایش جذب نیکوکاران و انجام فعالیت‌های نیکوکارانه به شکل کارا و اثربخش، اقدام به استقرار نظام مدیریت کیفیت کرده و در همین راستا جهت تحقق اهداف زیر تلاش می‌کند:

۱. تبدیل شدن به نهاد فراگیر ملی و بین‌المللی
  ۲. جلب رضایت حمایت‌شوندگان، نیکوکاران، کارکنان و سایر طرف‌های ذینفع
  ۳. بهبود مداوم کمیت و کیفیت خدمات
  ۴. ارتقای تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان تحت پوشش از طریق اعطای بورسیه تحصیلی
  ۵. ارتقای شرایط فرهنگی و اجتماعی دانش‌آموزان و دانشجویان تحت پوشش و خانواده‌های آنان
  ۶. ارتقای وضعیت بهداشت و سلامت دانش‌آموزان و دانشجویان تحت پوشش و خانواده‌های آنان
  ۷. نخبه‌پروری از طریق شناسایی استعداد و توانایی‌های بالقوه دانش‌آموزان و دانشجویان تحت پوشش
- کودکان و نوجوانان اولین گروه از جامعه انسانی هستند که به‌نگام بروز نابسامانی، در دریای تنهایی خود دچار رنج‌های مضاعف می‌شوند و در چنین هنگامه‌ای، شکست در تحصیل یا ترک تحصیل، چهره خود را به آنان تحمیل می‌کند. زدودن غبار رنج محرومیت از کسب دانش و فرهنگ، از رخسار بی‌گناه‌ترین پدیده هستی، ممکن نمی‌شود؛ مگر با خیزش امواج دریای پهناور مهربانی انسان‌هایی که نیروی عشق همراهی با کودکان را در دل داشته و دوست دارند لحظه‌های زیبای حیات را با گشودن روزنه امید در بارش لطیف باران خدمت به هم‌نوع، تجربه کنند.

مؤسسه فرهنگی دارالاکرام برای همراهی با کودکان و نوجوانانی که تحصیل آنان دچار مشکل شده از طریق تأمین و اعطای «بورسیه تحصیلی» رو به سوی حقیقتی دارد که با عشق به خداوند و توکل به او معنی یافته و بر این باور است که توانمندسازی کودک امروز، تولد انسانی توانا و خوشبخت برای فردای جامعه خواهد بود. چنانچه در حوزه فعالیت همکاران، کودک و نوجوان نیازمندی وجود دارد، به مؤسسه معرفی شود تا تحت پوشش قرار گیرد.

راه‌های ارتباط با مؤسسه فرهنگی دارالاکرام:

آدرس سایت: www.Darolekram.com

تلفن: ۰۵۱-۳۲۲۹۱۰۷۵ و ۰۹۳۹۵۲۶۷۷۴۴

شماره حساب پاساگاد: ۳-۰۴۸۴۶۳۶-۱۰۴۰۰-۸۱۰۰-۳۲۵

شماره کارت بانک پاساگاد: ۶۳۳۱-۱۷۷۱-۲۹۱۰-۵۰۲۲

مردانه و دارای اتاق استراحت با امکانات مورد نیاز ویژه کارگران به تفکیک زنانه و مردانه باشد.

◀ فضلاب غسلخانه باید به روش بهداشتی جمع‌آوری و دفع شود. پوشش دیوار غسلخانه باید از کف تا زیر سقف از جنس کاشی، سرامیک یا سنگ بدون ترک خوردگی، شکستگی، شکاف و به رنگ روشن باشد.

◀ کف غسلخانه و حوضچه شست‌وشو و سکوهای محل غسل و کفن پیچی اجساد باید از جنس مقاوم و بدون ترک خوردگی، شکاف، فرورفتگی و از جنس کاشی، سرامیک یا سنگ باشد. کف سکوی تغسیل اجساد باید قوسی، مقعر و با ابعاد طول ۲۲۰ و عرض ۱۲۰ و ارتفاع ۲۰۰ سانتی‌متر از کف باشد و اختلاف ارتفاع سکواز مرکز قوس آن ۳۰ سانتی‌متر باشد.

◀ همه قسمت‌های غسلخانه باید روزانه شست‌وشو و با مواد گندزدای مجاز گندزدایی شود و مجه‌ز به تهویه باشد.

همه متصدیان غسل و کفن باید از لباس کار یک تکه (بیلرسوت) با زواید کم (جیب و غیره) غیر قابل نفوذ در برابر آب، چکمه لاستیکی ساق بلند، دستکش لاستیکی ساق بلند، ماسک و پوشش حفاظتی از جنس غیر قابل نفوذ در مقابل آب برای پوشش ناحیه سر و گردن استفاده کنند و نباید با این لباس از محل خارج شوند. متصدیان غسل و کفن باید هر دفعه پس از انجام کار دست‌های خود را تا آرنج با آب و صابون شسته سپس در یکی از محلول‌های ضد عفونی‌کننده مجاز فرو برده و هر روز پس از اتمام کار استحمام کنند.

نتیجه‌گیری

رعایت و اجرای همه موارد این آیین‌نامه الزامی است و نظارت بر نحوه صحیح اجرای آن بر عهده بازرسان بهداشت محیط و بهورزان است. امید که همکاران محترم، با تلاش و پیگیری‌های لازم و نظارت‌ها و وحدت رویه در زمینه نظارت‌های بهداشتی جهت تأمین و حفظ و ارتقای سلامت جمعیت در منطقه تحت پوشش خود همچون گذشته گام بردارند.

منابع

- آیین‌نامه مقررات بهداشتی آرامستان‌ها به تهیه و تدوین:
۱. مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (گروه مؤلفین: صابر محمدی، رضا غلامی، ایوب بیگی، فرناز جغتایی)
  ۲. دفتر هماهنگی خدمات شهری سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های وزارت کشور (گروه مؤلفین: مسعود احمدی، هاشم نوروزی فرد)
  ۳. مطالعات بهینه‌یابی و مقایسه سایت‌های کشف و باغ رضوان، پرسشنامه نظرخواهی از مسوولان شهر، سازمان فردوس‌های شهرداری مشهد